

ב"ה

קובץ

הלכות והליכות

ערב פסח שחל בשבת

לפי שיטות הפוסקים למנהגי אשכנז וספרד

יוצא לאור

לקראת חג הפסח ה'תשפ"ה

נלקט ונערך בעה"ת ע"י

הרב מנחם מענדל הראל

ר"מ כולל אברכים שע"י ישיבת חח"ל, צפת עיה"ק

סוף זמן אכילת חמץ

אופק צפת (לפי לוח הרבנות צפת)

בעל התניא והגר"א - 10:30

ספרדים - 10:04

מגן אברהם - 9:58

סוף זמן ביעור חמץ

בעל התניא והגר"א - 11:34

ספרדים - 11:22

תוכן עניינים

10..... זמן ביעור חמץ	2..... סוף זמן אכילת חמץ
10..... אמירת ה'יהי רצון'	2..... סוף זמן ביעור חמץ
10..... שריפת ארבעת המינים וההושענות	5..... בפתח הקובץ
11..... ד - השארת חמץ לסעודות שבת	7..... א - שבת הגדול ותענית בכורות
11..... דין המצות בשבת זו	7..... אמירת מזמור לתודה בערב שבת
11..... הפרשת חלה מהמצות	7..... דרשת שבת הגדול
11..... הכנת מאכלי שבת	7..... הפטרת שבת בגדול שחל בערב פסח
11..... רכישת חמץ בחנויות	7..... אמירת יוצרות
11..... זהירות בעירוי המאכלים	7..... אמירת סדר קרבן פסח וההגדה
11..... בישול מאכלי שבת במטבח פסח	7..... ניצול הזמן
11..... הנחת הפמוטים על השולחן	8..... תענית בכורות
אופן אכילת החמץ בסעודת שבת לילה	8..... זמן התענית בשנה זו
12..... ובוקר - לחם משנה	8..... ב - זמן בדיקת חמץ
12..... איסור אכילת מצה, מהדין ומהמנהג	ברכת על ביעור חמץ וביטולו לאחר
מנהג הספרדים בלחם משנה על מצה	8..... הבדיקה
12..... מבושלת ומצה עשירה	8..... שמירת החמץ אחר הבדיקה
12..... סעודה שניה - סעודת הבוקר	8..... בדיקת חמץ
התאחר בזמן הסעודה, אחר זמן איסור	8..... הנחת עשרה פתיתי חמץ
12..... אכילת חמץ	8..... אופן בדיקת חמץ
12..... סעודה שלישית	9..... בדיקה לאור פנס
13..... ההכנות לערב פסח, מערב שבת קודש	9..... סדר הבדיקה
14..... ה - תפילת שחרית של שבת	9..... הביטול שאחר הבדיקה
14..... *	9..... הצנעת החמץ
14..... ו - סוף זמן אכילת חמץ	9..... מכירת חמץ
סיום אכילת חמץ לפני שמגיעה שעת	9..... שכח לבדוק את החמץ
14..... איסורו	9..... נזכר בשבת ששכח לבדוק את החמץ
14..... רחיצת הפה, הידיים, שיניים ועוד	10..... ג - זמן ביעור חמץ בקביעות זו
15..... ביעור חמץ, לפני זמן איסור ההנאה ממנו	

מה טעם הפסח צריך להאכל על השובע?!

שתהיה ניכרת אכילתו לשם מצוותו בלבד

19.....

בכל השנה עיקר העבודה עם הגוף בחג

הפסח יציאה ממיצרי הגוף 19.....

הגילוי האלוקי של פסח - משביע את

הנשמה 20.....

באכילת ה'כזית' נמשך גילוי עצמות אין סוף

20.....

גילוי שלמעל מכל הכוחות 20.....

עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה 20.....

הקב"ה פותח דלתות ושערים לכל אחד בלא

הגבלה 21.....

ידיעה זו, נותנת ליהודי כח לצאת

מהגבלותיו כדי לדבוק בו ית' 21.....

הלימוד מהנהגתו של רבינו הזקן לכל אחד

21.....

לא להבהל 21.....

לקב"ה נוגעת טובתו של היהודי 21.....

מסירות נפש ללא תנאים 21.....

הגילוי האלוקי שבפסח, נותן את הכח

לצאת מההגבלות 21.....

כשנכנסים לפסח משבת, גם הגוף מוכן

לעבודה הנעלית של פסח 22.....

המצב הרוחני כשליל הסדר במוצאי שבת -

הוא מעין המצב של לעתיד לבוא 22.....

ההנהגה במקום שאין עירוב 15.....

המאכלים המותרים באכילה אחר סוף זמן

אכילת חמץ עד החג 15.....

ז - ביטול חמץ קודם זמן איסורו 16.....

אמירת נוסח הביטול 16.....

מי שלא השאיר חמץ כלל 16.....

נוסח הביטול ופירושו 16.....

ח - מוצאי שבת וכניסת החג 16.....

הכנה משבת לחג 17.....

הכנת שולחן הסדר, בבית ולסדרים

ציבוריים 17.....

הבערה מאש לאש 17.....

הדלקת אש ע"י גוי 17.....

הדלקת נר יום טוב 18.....

תפילת החג 18.....

סדר הקידוש - יקנה"ז 18.....

ברכת מאורי האש וההבטה בנרות 18.....

שינוי בנוסח ברכת אשר גאלנו 18.....

מעלת ערב פסח שחל בשבת 19.....

שינוי נוסח ברכת אשר גאלנו 19.....

קרבת חגיגה וקרבת פסח, או קרבת פסח

וקרבת חגיגה, תלוי בקביעות 19.....

הפסח נאכל על השובע - חילוק בין כשחל

במוצאי שבת, לחל בחול 19.....

בפתח הקובץ

ערב פסח שחל להיות בערב שבת, כפי שחל להיות בע"ה בקביעות שנה זו ה'תשפ"ה, מהווה אתגר הן מהפן ההלכתי והן מהפן הארגוני.

מהפן ההלכתי ניתן לתת את תשומת הלב העיקרית, על זמן בדיקת וביעור חמץ, ביטול חמץ והפקרתו. אופן עריכת סעודות שבת ואכילת לחם משנה. מהפן הארגוני, הבישולים, השמירה מפיזור החמץ במקומות הבדוקים, אופן ביעור החמץ שנותר. ומסתעפים נוספים בזה ובזה.

לבקשת הרבנים השלוחים בוגרי הכולל, העוסקים בשליחות ברחבי ארץ הקודש ובתפוצות, ובאים הם במגע ובהדרכה של יהודים יקרים מקהילות ומנהגים שונים, קיבצתי וערכתי את ההלכות, המנהגים וההנהגות לקביעות כזו.

יסוד הדברים בא מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן - הלכות פסח סימן תמ"ד, בשילוב ותוספת ביאור. והוספתי ליקוט הלכות והליכות למעשה על פי ספרי הפוסקים (בעיקר מהדור האחרון: משנה ברורה, הליכות שלמה¹, מבית הלוי², מסגרת השולחן³ נטעי גבריאל⁴, שערים המצוינים בהלכה⁵, פסקי תשובות⁶, הלכה למעשה-פסח⁷. פסקי ספרד: מאמר מרדכי⁸. ילקוט יוסף⁹. במהדורה זו, לא ציינתי את המקורות לכל פסקא, אלו נמצאים במהדורה השלימה והמורחבת).

תודתי לאברכים החשובים תלמידי הכולל הע"י, שעברו על הקובץ, האירו, העירו העלו שאלות בנושאים אלו, ומהם ובזכותם באו הדברים בתוספת כמות ואיכות.

לחביבות הדברים, באה הוספה מיוחדת - שיחת הרבי בעניין מעלתו המיוחדת של ערב פסח שחל בשבת, הוראה בעבודת השם המתאימה לקביעות זו, השיחה משנת ה'תשי"א.

1 להגרש"ז אויערבך ע"ה

2 להגר"ש הלוי וואזנר ע"ה

3 להגר"י הכהן ע"ה

4 להרה"ג הרב גבריאל צינער שליט"א

5 להגרש"ז ברין ע"ה

6 להגרשב"צ רבינוביץ שליט"א

7 מכון הלכה חב"ד

8 להראשל"צ הגר"מ אליהו ע"ה

9 להראשל"צ הגר"י יוסף שליט"א

בתפילה להשם יתברך, שזכות קיבוץ וליקוט ההלכות. תזרז את שלימות קיבוץ גלויות שעין הגלויות מתכנסות אלא בזכות המשניות - הלכה פסוקה, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו, תיכף ומיד ממש.

קובץ זה מוקדש לע"נ ראש ישיבתנו שליח כ"ק אד"ש מלך המשיח, הגאון החסיד הרב יוסף יצחק ע"ה ווילשאנסקי, שהעמיד דורות של מחונכים מתוך מסירות נפש מוחלטת, לרצון קודשו של משלחו.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

בברכת חג הפסח כשר ושמח

הרב מנחם מענדל הראל

א – שבת הגדול ותענית בכורות

סימן ת"ל

שבת שלפני הפסח, קורין אותו 'שבת הגדול' לפי שנעשה בו נס גדול. . . וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול. ולמה לא קבעוהו בעשירי לחדש סתם, בין שחל בשבת בין שחל בחול כדרך שקבעו את כל המועדים בתאריך בחודש בו אירע הנס? לפי מכיוון שבעשרה בניסן מתה מרים, וקבעו בו תענית כשחל בחול.

נוהגין במדינות אלו מדינות אשכנז שבשבת הגדול במנחה, אין אומרים ברכי נפשי, אלא אומרים את סדר ההגדה מעבדים היינו וכו', והטעם: לפי שבשבת הגדול היתה התחלת הגאולה והנסים. ואפילו שבת הגדול הוא ערב פסח כבקביעות שנה זו, אומרים אחר תפילת מנחה של שבת את נוסח ההגדה מעבדים היינו.

הלכות למעשה השייכות לסעיף זה

חלק מקהילות אשכנז נהגו להפטיר בהפטרת הפרשה כבכל שבת.

אמירת יוצרות

הנוהגים לומר 'יוצרות' בשבת הגדול, נחלקו הפוסקים: יש אומרים שיש להקדים ולאמרים בשבת שקודם שבת הגדול (ז בניסן). יש אומרים שיש לאמרם כמידי שנה בשבת הגדול אפילו כשחל בערב פסח, אלא שלא יאריכו בהם, כדי שיוכלו לקיים מצוות סעודת שבת לפני זמן איסור אכילת חמץ.

אמירת סדר קרבן פסח וההגדה

א, 4. בשבת ערב פסח שהיא שבת הגדול - מנהגנו לומר אחר תפילת המנחה, את נוסח קרבן פסח.

מנהג אשכנז - לומר גם את נוסח ההגדה החל מ'עבדים היינו' עד 'לכפר על כל עוונותינו'.

ניצול הזמן

א, 5. מאחר ובשבת זו יש הרבה זמן פנוי, מסוף זמן אכילת חמץ עד למוצאי שבת, נכון לעבור על סדר ההגדה, ההלכות והמנהגים, לידע את המעשה אשר יעשה באופן הנכון, בעת עריכת הסדר.

אמירת מזמור לתודה בערב שבת

א, 1. בתפילת שחרית של יום שישי, לכל הדעות אומרים מזמור לתודה כבכל יום.

דרשת שבת הגדול

א, 2. בקביעות שנה זו ששבת הגדול חל בערב פסח, המנהג הוא שהרב מקדים את דרשתו בהלכות החג לשבת הקודמת (ז' בניסן). ובשבת ערב פסח בזמן המנחה, ידרוש שוב מענייני היום, בהלכות ובניסי ה'.

על הרב לעורר כמידי שנה: על רכישת מצות שמורה עבודת יד למצות מצוה בליל הסדר, מכירת חמץ כדין וכהלכה, רכישת מוצרי מזון הכשרים לפסח בכשרות מהודרת, ונתינת קמחא דפסחא לנזקקים.

הפטרת שבת בגדול שחל בערב פסח

א, 3. בקביעות שנה זו, המנהג הרווח לקרוא את הפטרת וערבה, שמדובר בה אודות ביעור מעשרות שזמנו בערב פסח בשנה הרביעית והשביעית, וסיומה בבשורת הגאולה על ידי אליהו הנביא, ו"בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל".

תענית בכורות

סימן ת"ע

נוהגין הבכורות להתענות ולהשלים כלומר, להתענות תענית שלימה בכל ערב פסח, זכר לנס שנצולו ממכת בכורות. . אם חל ערב פסח בשבת, נדחה מקדימים את התענית ליום ה' ליום חמישי שלפניו.

זמן התענית בשנה זו

א,9. דעת פוסקי ספרד: בקביעות שנה זו, תענית בכורות אינה חובה מן הדין אלא מצד המנהג בכורת מתענים, והנכון שיפטרו עצמם מתענית זו על ידי השתתפות בסעודת מצוה.

א,6. בקביעות זו, הבכורות מתענים ביום חמישי.
א,7. המנהג הנפוץ, להשתתף בסעודת מצוה של סיום מסכת, ברית מילה וכדומה, ולפטור עצמו מן התענית.
א,8. בקביעות זו, אין האב מתענה עבור בנו הבכור שמתחת לגיל מצוות (וטוב שישתתף בסעודת מצוה).

*

ב – זמן בדיקת חמץ

סימן תמ"ד, סעיף א

בכל שנה בודקים את החמץ בלילה לפני ליל הסדר, אבל כאשר הקביעות שונה, י"ד בניסן שחל להיות בשבת, כיון שאי אפשר לבדוק בליל שבת, והטעם שהרי אסור לטלטל את הנר לבדוק לאורו. וגם בשבת ביום אי אפשר לבדוק, כמו שנתבאר בס' תל"ג שאין בודקים לאור החמה, ולכן גם כאשר בודק ביום הבדיקה צריכה להיות לאור הנר, ובשבת לא ניתן לבדוק לאור הנר. לפיכך, מקדימין הכל לבדוק בליל ששי יום חמישי בלילה שהוא ליל י"ג.

ברכת על ביעור חמץ וביטולו לאחר הבדיקה

וקודם הבדיקה מברכין את הברכה 'על ביעור חמץ', ואחר הבדיקה מבטלין כל חמץ שנשאר ברשותו, שלא מציאו בבדיקה זו כפי נוסח הביטול הנאמר אחר בדיקת חמץ בכל שנה.

שמירת החמץ אחר הבדיקה

ונזהרין בחמץ הנמצא בבדיקה, ובחמץ שמשיריין (שמשאירים) לאכילה ליום שישי ושבת, עד סוף זמן אכילת חמץ, להניחו במקום מוצנע, כדי שלא יגררו ממנו קטנים או שרצים, כמו שנתבאר בס' תל"ד.

הלכות למעשה השייכות לסעיף זה

בדיקת חמץ

שונים בבית. מומלץ לרשום על דף היכן הניחו את הפתיתים. גם מי שמתגורר בגפו (לבד), יניח עשרה פתיתי חמץ שימצאם בבדיקה.

אופן בדיקת חמץ

ב,3. יטול ידי קודם הבדיקה, יאחז את הנר ביד ימין כשהוא דלוק, ויברך "ברוך אתה א-דוני א-להינו מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו וציונו על ביעור חמץ".

ב,1. זמן בדיקת חמץ בשנה זו, הוא ביום חמישי י"ב בניסן (10/4/25), מזמן צאת הכוכבים (אחר תפילת ערבית), דיני הבדיקה וההכנות אליה כבכל שנה.

הנחת עשרה פתיתי חמץ

ב,2. קודם הבדיקה, יש להניח עשרה חתיכות של חמץ (קשה) שלא מתפורר, עטופים בנייר, בעשרה מקומות

ברכה זו מועילה לבדיקה של כמה מקומות, בדוגמת: הבית הפרטי, הרכב, בית מגורים נוסף שברשותו וכדומה.

בדיקה לאור פנס

ב,4. במקומות דליקים, שיש סכנה להכניס בהם נר דולק, הסכמת הפוסקים היא, שניתן לבדוק עם פנס, ומברך על בדיקתו.

סדר הבדיקה

ב,5. יש להתחיל את הבדיקה במקום הסמוך להיכן שבירך. הבדיקה צריכה להיות: בכל חדרי הבית, בסלון, במטבח, במזווה ובמחסן. בודקים לאור הנר בפינות הבית, בחורים ובסדקים, במדפי הארונות והספריות, במגירות, תחת המיטות והספות, ובכל מקום שיד אדם מגעת לשם, ולא סוגרים מקום זה לפסח. מנהג חב"ד להיעזר בבדיקה בנוצת עוף לאיסוף פירורי החמץ.

את החמץ שמוצאים (ובכללו עשרת חתיכות החמץ שפוזרו בבית), מניחים בתוך מעטפת נייר (וכדומה).

הבדיקה צריכה להיעשות במתינות ובנחת, יחד עם כוונה פנימית על בדיקת החמץ והמידות המגונות השוכנות בקרבו, על מנת להאירם באור הקדושה ולהפכם לטוב.

הביטול שאחר הבדיקה

ב,6. אחר שגמר לבדוק את ביתו, יאמר את נוסח הביטול כמו בכל שנה "כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי, דלא חמיתיה ודלא ביערתיה, ודלא ידענא ליה, לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא", שפירושו: כל חמץ ושאר שיש ברשותי, שלא ראיתי (בבדיקה), ושלא ביערתיו, ושאינו ידוע לי, יבטל ויהיה הפקר כמו עפר הארץ".

על המבטל להבין את מה שאומר, לכן לא מספיק שאומר את הכתוב בארמית, אלא יבין את תוכנו לפי התרגום לעברית.

הצנעת החמץ

ב,7. מאחר ונשאר עוד כיממה וחצי לאכילת חמץ, יום שישי ושבת ביום עד סוף זמן אכילת חמץ, יש להזהר לשמור את החמץ במקום שמור, וכן לאכול במקום מוגדר, כדי שלא יתפזר מהחמץ בבית ובחדריו.

ב,8. לצורך סעודות שבת, בלילה ובבוקר השכם, נהגו לקנות לחם לצורך 'לחם משנה' של שבת, מסוג כזה שלא מתפורר יותר מידי, כגון פיתות.

מכירת חמץ

ב,9. יש למכור את החמץ כבכל שנה לפני שבת. לכתחילה, יש למכור לפני סוף זמן איסור חמץ כבכל שנה, בדיעבד יכול למוכרו עד לכניסת השבת.

ב,10. שכח לעשות מכירת חמץ עד לכניסת השבת, אינו יכול למוכרו בשבת, ועליו להוציא מרשותו קודם זמן איסורו¹⁰.

שכח לבדוק את החמץ

ב,11. שכח לבדוק את החמץ ביום חמישי בלילה, יבדוק ביום שישי בבוקר לאור הנר ויברך על בדיקתו (כמו בכל שנה, שאם שכח לבדוק בלילה, בודק ביום לאור הנר).

נזכר בשבת ששכח לבדוק את החמץ

ב,12. יבדוק לאור החשמל הדלוק מערב שבת, בחדרים שדולק בהם החשמל. בשאר החדרים שלא דולק בהם החשמל, כתבו הפוסקים: מאחר וניקו את החדרים היטב לפני שבת, יש לסמוך על החזקה שהניקיון נעשה כראוי. לכן, יוכל להשתמש בחדרים אלו ביום הראשון של חג הפסח. ומייד במוצאי יום טוב הראשון של החג, יבדוק את החדרים הללו לאור הנר, אבל לא יברך על בדיקתו.

בהגבהה או במשיכה וכו', ואם החמץ רב שאי אפשר למושכו יזהר להקנות לו במסירת המפתח. למעשה כיום, אם יכול לעשות קודם זמן איסור חמץ, באופן הנזכר בסעיף זה בשו"ע מה טוב, אם לא, עליו להוציא מביתו ולהפקירו, או לאבדו כדלקמן בפנים.

10 בשו"ע אדה"ז סי' תמח סעיף ל"ז כתב: ערב פסח שחל בשבת ושכח ולא מכר חמצו לנכרי בערב שבת, לא ימכרו לנכרי בשבת וכו', אלא כיצד יעשה, יתנו במתנה גמורה לנכרי המכירו ומידעו שהוא יודע בו שיחזירו לו לאחר הפסח. ויזהר להקנות לו החמץ

ג – זמן ביעור חמץ בקביעות זו

סעיפים ה,ו

מאחר והמנהג להלכה בכל שנה הוא לבער את החמץ בשריפה, לכן גם בקביעות כזו יבער בשריפה בערב שבת. כשמבער החמץ בערב שבת, אף על פי שמן הדין יכול לבערו סמוך לחשיכה, שהרי איסור אכילת חמץ ואיסור ההנאה ממנו, חל רק למחרת ביום השבת. . מכל מקום להלכה למעשה טוב ליהרר לבערו בערב שבת קודם חצות היום, והטעם: כדי שלא יבואו למענות בשאר שנים, שהרואים ילמדו טעות, לפעמים אחרות, ויחשבו שבכל שנה מותר לכתחילה לבער גם כן אחר חצות היום, בערב פסח, לכן יבער בזמן ביעור כבכל שנה.

אבל אין צריך לבטל בערב שבת בשעת הביעור כמו בשאר השנים שהרי כבר ביטל בליל ו' כל החמץ שברשותו שלא מצאו ואינו יודע ממנו. ומה שיש ברשותו מן החמץ הידוע לו שמשאירו לאכילה ביום שישי ושבת אי אפשר לו לבטלו בערב שבת, שהרי צריך הוא לאכול ממנו בשבת.

הלכות למעשה השייכות לסעיפים אלו

ג,3. אין לומר את נוסח הביטול - 'כל חמירא', בביעור שביום שישי, מפני שמשאיר חמץ מדעתו עד למחרת. את נוסח הביטול, 'אמר בשבת סמוך לסוף זמן ביעור חמץ.

אמירת ה'יהי רצון'

ג,4. את ה'יהי רצון', המובא בסידורים, אומרים בשעת הביעור גם בקביעות שנה זו.

שריפת ארבעת המינים וההושענות

ג,5. כבכל שנה, נהוג לשרוף בביעור חמץ את ארבעת המינים והערבות מהושענות.

זמן ביעור חמץ

ג,1. מבערים את החמץ ביום שישי בבוקר. יש לבער את כל החמץ, מלבד מה שמשאיר לצורך סעודות השבת. יש לבער את החמץ בזמנו כבכל שנה (כלומר, לכתחילה לפני סוף זמן ביעור חמץ).

ג,2. לא יבער בזמן, עליו לבער במהלך היום עד כניסת השבת.

בביעור חמץ בקביעות זו (ביום שישי), לא יאמר את נוסח הביטול

*

ד – השארת חמץ לסעודות שבת

מסעיפים ב,ג,ד

וביום שישי ערב שבת, צריך לבער את כל החמץ שברשותו ולא ישיר (ישאיר) לאכילה ממנו רק מזון ב' סעודות לשבת - לסעודת הלילה, ולסעודת הבוקר שאוכלים אותה קודם זמן איסור אכילת חמץ, כפי שיבואר לקמן בעה"ת¹¹. כל מצה שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, אסור לאכלה בערב פסח. לכן אסור לאכול ביום זה מצה (מצד הדין). חמץ אסור לאכול מזמן איסור אכילת חמץ (באזור השעה עשר בבוקר), כיצד יוכל במצב זה לקיים את סעודה שלישית?! את הסעודה השלישית יעשה באכילת בשר ודגים וכיוצא בהן, בשאר מיני לפתן. שהרי יש אומרים שברברים (מאכלים) אלו, אדם יוצא ידי חובת סעודה שלישית בכל שבתות השנה. ואם אין לו מיני לפתן, יקיימנה את סעודה שלישית, במיני פירות. שהרי יש אומרים שגם בזה יוצא ידי חובת סעודה שלישית.

הלכות למעשה השייכות לסעיפים אלו

זהירות בעירוי המאכלים

יש לזהר ביותר, שלא לערות מאכל חם מכלי פסח לכלי חמץ, מחשש איסור חמץ. ונזכר לעיל שבזמננו, הנכון הוא להשתמש בשבת זו בכלים חד פעמיים, למנוע שאלות וחששות.

בישול מאכלי שבת במטבח פסח

ד, 4. ברוב הבתים מצוי שיש רק מטבח אחד, ואותו מכשירים לפסח, צריך להיזהר ביותר בבישולי המאכלים לשבת.

ד, 5. יבשלו לשבת מאכלים כשרים לפסח, בכלי הפסח (פשוט וברור שאין לבשל מאכלי חמץ ואין לבשל בכלי החמץ במטבח פסח).

ד, 6. לנוהגים שלא לאכול שרויה וקטניות: אין לבשל קטניות או שרויה בכלי הפסח¹².

ד, 7. בזמננו שכלי החד פעמי לסוגיהם, מצויים ושימישים, ישתמשו בהם להעברת האוכל מכלי הפסח לאכילת סעודות השבת בלילה ובבוקר יום השבת, לאכילה עם החלות.

הנחת הפמוטים על השולחן

הנוהגים להדליק את נרות שבת בפמוטים על השולחן, יזהרו להניחם בקצה השולחן, או בשולחן סמוך, למנוע

דין המצות בשבת זו

המצות שהאדם מייחד לצורך מצות מצוה בליל הסדר, נחשבות למוקצה בשבת זו, ואין לטלטלם ממקום למקום.

הפרשת חלה מהמצות

יש להקפיד להפריש חלה מהמצות (לאילו שלא הופרשו מהם במאפיה), לפני שבת.

הכנת מאכלי שבת

ד, 1. בתים שיש להם שני מטבחים, האחד לכל השנה והאחד לפסח, רשאים לבשל את כל המאכלים לשבת במטבח הרגיל.

ד, 2. אין לבשל מאכלי חמץ (מחיטה וכדומה), הנדבקים לסיר באופן שקשה להסירו.

ד, 3. מאכלים שאינם חמץ, רק שמבושלים בכלי החמץ, אין חשש בבישולם והכנתם, ורשאי לבשלם כפי הרגלו.

רכישת חמץ בחנויות

הקונים¹² חמץ לשבת זו, יזדרזו לקנותו קודם זמן ביעור חמץ שבכל שנה, כדי שלא להכנס למחלוקת הפוסקים שיש בדין זה. ומכל מקום, אם לא הספיק לקנות לפני זמן זה, רשאי לקנות גם אחר כך.

11 דילגתי מהנכתב בשו"ע כאן, בעניין מצה עשירה, מאחר וכפי שכותב שם למעשה לשיטתו, לא אוכלים מצה עשירה כלל בערב פסח ובפסח.

12 כמו כן, המוכרים יודיעו לקונים, שהם מוכרים חלות וכיוצא בזה, רק עד סוף זמן ביעור חמץ כפי שזמנו בכל שנה.

13 ואין זה דומה לאחרון של פסח בחוץ לארץ, שנהגו לבשל בו שרויה.

את שאלת טלטולם בשבת לצורך הורדת וזריקת המפה שאכלו עליה חמץ.

אופן אכילת החמץ בסעודת שבת לילה ובוקר - לחם משנה

ד, 8. בשבת זו (כבכל שבת), יש חובה לבצוע לחם משנה לסעודת שבת.

לפי פסק הרמ"א ואדמו"ר הזקן, אין אוכלים מצות בשבת זו (ועוד לפני כן, מנהגנו מפורים שלא לאכול מצה). גם אין אוכלים מצה עשירה, או מצה מבושלת ומטוגנת.

ד, 9. המנהג הרווח לקנות לחם שלא מתפורר (כגון פיתות), לצורך לחם משנה. בסעודה לבצוע עליהם ולאכול ממנו שיעור כביצה, רק במקום בו אוכלים, ולא להסתובב איתו אנה ואנה. אחר האכילה ינקו היטב את הפירורים וישליכום לאשפה מחוץ לבית.

ד, 10. טרם הבאת האוכל מהמטבח שכבר הוכשר לפסח, יש לנקות היטב את הידיים והבגדים מפוררי חמץ, ורק לאחר מכן להעביר את המאכלים מכלי הפסח לכלים חד פעמיים, ויגישו אותם לשולחן האכילה.

ד, 11. מומלץ, שרק אחד או שניים מבני הבית יעסקו בהעברת המאכלים ממטבח פסח בשבת זו, למנוע טעויות ובעיות שונות.

איסור אכילת מצה, מהדין ומהמנהג

ד, 12. ביום השבת, אסור לאכול מצה (רגילה), מצד הדין. המנהג להרבה פוסקים, גם בליל שבת זו לאסור אכילת מצה, מנהג עדות רבות שלא לאכול מצה מראש חודש. מנהג חב"ד שלא לאכול מצה שלושים יום לפני הפסח.

מנהג הספרדים בלחם משנה על מצה מבושלת ומצה עשירה

ד, 13. דעת המאמר מרדכי: שלא לעשות לחם משנה על מצה בשבת זו. דעת הילקוט יוסף: בשבת זו הנכון

ביותר הוא לעשות את לחם משנה על מצה מטוגנת או מבושלת (ראה דבריו בהערה¹⁴).

סעודה שניה - סעודת הבוקר

ד, 14. יש לעשותה מוקדם באופן שיסיים לאכול את החמץ ולהדיח את פיו, לפני זמן איסור אכילת חמץ.

התאחר בזמן הסעודה, אחר זמן איסור אכילת חמץ

פשוט וברור שלא יאכל חמץ אחר זמן איסורו, ויקבע סעודתו על רביעית יין או מיץ ענבים ויאכל מכל מיני תבשילים המותרים באכילה בזמן זה.

סעודה שלישית

ד, 15. זמן סעודה שלישית, הוא לכתחילה, בזמן המנחה (שהוא אחר זמן איסור אכילת חמץ). אמנם מכיון שבשבת זו נחלקו הפוסקים בדין אכילת מצה מבושלת, מצה עשירה וכדומה:

יש שהורו לעשותה על דגים, פירות וכדומה. ויש שהורו לעשות סעודה זו כבר בסעודת הבוקר, על ידי שיאכל לחם בשיעור כביצה. יברך ברכת המזון, יעשה מעשה של הפסק והיסח הדעת גמור מסעודתו. ייטול שוב ידיו ויעשה סעודה על הפת וכל מיני מאכל - לפני זמן איסור אכילת חמץ.

הנוהגים בשיטת הילקוט יוסף, יכולים לעשותה על מצה מבושלת או מצה עשירה, כנ"ל. לדעת המאמר מרדכי יבשלו לסעודה זו 'קניידלאך' ממצה מפוררת שברכתם מזונות, לאוכלם בסעודה שלישית.

יש להזהר לעשותה לפני השעה העשירית, מאחר ובערב פסח, אסור מצד הדין לקבוע סעודה מתחילת שעה עשירית ומעלה, כלומר שלוש שעות לפני השקיעה, ובכלל יאכל באופן שיישאר תאב לאכילת מצה בליל הסדר.

להוציא המצה בשלימותה, שלא תתפורר בתוך המרק, שיהיה אפשר לבצוע אותה בשבת ולברך עליה כשהיא שלימה [לחם משנה] המוציא וברכת המזון, כיון שנשאר עליה צורת פת [עין ש"ע ס"י קסח ס"י], ובאופן שיש בה כזית. וכן הוא הדין שיוכל לטגנה בשמן, ויהיה אפשר לקיים בה סעודות שבת.

¹⁴ כתב הילקוט יוסף: יקיים מצות סעודות שבת, במצה מבושלת בתוך מרק של בשר או של עוף, באופן שכזה: שלאחר שנתבשל התבשיל יורידנו מעל האש, ובעוד התבשיל שבסיר חם שהיד סולדת בו, יתן בזה אחר זה בתוך התבשיל כמה רקיקי מצות ביחד כדי צרכו, באופן שהמצה ספגה היטב טעם התבשיל, ואז יוכל לקיים בה מצות שלש סעודות. וטוב שלא יוציא את רקיקי המצות מתוך הסיר אלא עד שיצטנן התבשיל, ויוכל

ההכנות לערב פסח, מערב שבת קודש

ד, 16. מאחר ואין מכינים משבת ליום טוב, אסור להכין את המאכלים משבת ערב פסח לפסח. לכן יש להכין את מאכלי הפסח לפני שבת.

הזרוע - חלק הבשר, אותו שמים על הקערה בליל הסדר, יש להכינו לפני שבת.

ביצים קשות: יש לבשל ביצים קשות לצורך ליל הסדר (לא מקלפים את הביצים לפני הסדר).

מרור: עלי חסה - יש להשרותם במי סבון למשך 3-4 דקות. לאחר מכן לשטפם היטב (עלה עלה תחת הברז), יש לייבשם היטב (ולשומרם במקרר).

חזרת (חריין): לגרד לפני שבת ולאחסנו בקופסת אחסון סגורה במקרר.

חרוסת: להכין את התערובת לפני שבת.

בדיקת המצות: לבדוק שאין כפלות או נפוחות, ואם יש, יש להניחם בצד. לבחור את שלוש המצות לקערה. להכין בשקיות את המצות לכל המשתתפים בסדר.

הכנת נרות להדלקה ביום טוב שאחר השבת.

הדלקת נר גדול (-נר נשמה של 48 שעות או יותר) לצורך הבערה מאש לאש, ביום טוב שאחר השבת. **בישול מאכלי החג** לפני השבת.

ה – תפילת שחרית של שבת

סימן תמד סעיף ז

יש להזהיר לשליח-ציבור, שלא יאריך בתפלה בשבת שחרית, משום אכילת חמץ, שלא יבואו לידי איסור.

הלכות למעשה השייכות לסעיף זה

ה,1. יש להקדים את התפילה בשבת בבוקר, לזמן ה,2. בתפילת שחרית לא ירבו בשירה ונגינה, אלא מוקדם, כדי שלא יתאחרו בסעודת שבת, ויגררו חלילה לאכילה בזמן איסור חמץ. יאמרו אותה בנחת וללא עיכובים, שמא יאחרו עד זמן איסור אכילת חמץ.

*

ו – סוף זמן אכילת חמץ

סימן תמד סעיף ט

אחר שגמר מלאכול סעודת שחרית בשבת זה, קודם לפני תחילת שעה חמישית סוף זמן אכילת חמץ, ינער היטיב את המפה שאכלו עליה, מן הפרורין הדקין שנשארו בה.

.. וישליך הקינוח שאריות מאכלי החמץ שניקה מהצלחות והסירים והפרורין הדקים שנותרו מהלחם במקום דריסת הרגלים, אפילו בתוך ביתו, דכשתגיע בכדי שכאשר תגיע תחילת שעה ששית סוף זמן איסור חמץ כבר הן מבוערין, על ידי דריסת הרגלים.

מותר לטלטל חמץ בשעה חמישית בשבת זה, אף על פי שאינו ראוי לו שהרי הוא איסור באכילה, מכל מקום אינו נחשב למוקצה מאחר והרי הוא יכול להאכילו לבהמה חיה ועוף, או ליתנו לנכרי.

.. אבל משעה ששית ואילך, שהוא החמץ אסור בהנאה הרי הוא מוקצה כעצים ואבנים, כיון שאינו ראוי לו לכולם, ולפיכך אסור לטלטלו אפילו על ידי דבר אחר, כגון לדוחפו בקנה, אלא אם כן הוא צריך למקומו שאז מותר לדוחפו בקנה. אבל ליגע בו בידיו אסור, אפילו חל ערב פסח בימות החול, אלא בשעה שמתעסק בו לבערו מן העולם, כמו שיתבאר בסימן תמ"ו שהאיסור לגעת בחמץ, הוא מחשש שמא יבוא לאוכלו.

הלכות למעשה השייכות לסעיף זה

סיום אכילת חמץ לפני שמגיעה שעת איסור בעלי סתימות, כתרים וכל כיוצא בזה, ייזהרו מ-24 שעות לפני סוף זמן אכילת חמץ, מלאכול חמץ חם שהיד סולדת בו, או דברים חריפים.

ו,3. מי שיש לו שיניים תותבות או 'פלטה' ליישור שיניים - ינקם היטב ויערה עליהם מים רותחים מכלי שני (שזו רמת הרתחים שנכנסת לפיו של אדם).

ו,4. גם בעל 'כתרים', גשרים, קוביות וכל כיוצא בזה, יקפיד על נקיונם היסודי, וישטוף פיו במים חמים

רחיצת הפה, הידיים, שיניים ועוד

ו,1. ביום השבת קודש, יש לסיים את האכילה קודם סוף זמן אכילת חמץ.

ו,2. לפני זמן איסור אכילת חמץ: יש לרחוץ היטב את הידיים בסבון, את הפה, עם מי פה, מברשת שיניים מתאימה לשימוש בשבת, לנקות היטב בין השיניים בפרט למי שיש חורים וכיוצא בזה בשיניו.

שיכול לשתותם (שזו רמת החום שנכנסת בדרך כלל לפיו).

ביעור חמץ, לפני זמן איסור ההנאה ממנו

ו,5. אחר שהגיע זמן איסור אכילת חמץ, יש שעה לעסוק בביעור החמץ והפקרתו, בשבת לא מבערים באש, אלא בדרך שונה כדלקמן.

ו,6. כיום משתמשים על פי הרוב במפה וכלים חד פעמיים, את הכל יקפל וישליך לפח האשפה שברחוב. ו,7. שאריות לחם גדולות, יש לחתכם בידו לחתיכות קטנות משיעור 'כזית', יניחם בתוך שקית, ישפוך עליהם אקונומיקה וכדומה, ויזרקם לפח האשפה שברחוב (וזהו ביעורם).

ו,8. המנהג, לטאטא היטב את סביבת השולחן והחדר שאכלו בו חמץ. את הפירורים ישליך לאשפה ברחוב.

ההנהגה במקום שאין עירוב

ו,9. במקום שאין עירוב, אסור להוציא את האשפה לרחוב. את חתיכות החמץ שנשארו יאבד בחומר פוגם, וישליכם באסלה, את השקית עם שיירי החמץ מהסעודה שלא ניתן להשליכם לאסלה, יניח בחדר או

במקום הנמכר לגוי (או במקום שהם רגילים להניח את האשפה מידי שבת, בהתאם לכללי הוצאת אשפה בשבת, בכל השנה).

ו,10. יש לוודא שכל בני הבית ירחצו את ידיהם ושיניהם כראוי.

המאכלים המותרים באכילה אחר סוף זמן אכילת חמץ עד החג

ו,11. מזמן איסור אכילת חמץ, עד החג, נוהגים במנהגי האכילה כפי המנהג בפסח, עם כל ההקפדות שבדבר.

ו,12. המנהג הרווח שלא אוכלים מהמינים מהם עושים את המרור (חסה וחריינ), בערב פסח.

ו,13. מנהג חב"ד שלא לאכול בערב פסח ממיני הפירות מהם מכינים את החרוסת.

ו,14. נזכר לעיל, שלא אוכלים מצה בערב פסח (מלבד חלק מקהילות הספרדים הנוהגים לאכול מצה מבושלת ומצה עשירה, כנ"ל).

ו,15. משאר מיני מאכלים מותר לאכול, ובלבד שלא ימלא כרסו, כדי שיוכל לאכול את המצה כשהוא תאב לאכילתה.

*

ז – ביטול חמץ קודם זמן איסורו

סימן תמד סעיף יד

אפילו אם לא נשאר לו שום חמץ ברשותו, אחר סעודת שחרית שבת זה. אף-על-פי-כן, כשתגיע סוף שעה חמישית, קודם שמגיע סוף זמן ביעור חמץ, צריך לחזור ולבטל כל חמצו בדיבור, כדרך שמבטל בשאר ערבי פסחים, שאומר – כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי, דחזיתיה ודלא חזיתיה כו".

הלכות למעשה השייכות לסעיף זה

אמירת נוסח הביטול

ז,1. לפני שמגיע סוף זמן ביעור חמץ, על האדם לבטל ולהפקיר את חמצו בדיבור, ויאמר זאת בפיו.

מי שלא השאיר חמץ כלל

ז,2. גם אדם שלא השאיר חמץ כלל, ואין לו כעת חמץ, צריך לומר את נוסח הביטול.

נוסח הביטול ופירושו

ז,3. נתבאר לעיל שעל האדם להבין את נוסח הביטול וההפקר שאומר

"כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי, דחזיתיה ודלא חזיתיה, דחמיתיה ודלא חמיתיה, דביערתי ודלא ביערתי, ליבטל, ולהוי הפקר כעפרא דארעא" שתרגומו: כל חמץ ושאר שישנו ברשותי, שראיתיו ושלא ראיתיו, שביערתי ושלא ביערתי, יבטל, ויהא הפקר כעפר הארץ.

*

ח – מוצאי שבת וכניסת החג

סימן תצד סעיף יד

ואסור להכין כלום משבת ליום טוב, אפילו בדבר שאין בו סרך כל חשש של מלאכה האסורה בשבת.

סימן תצא סעיף ד

יום טוב (חג) שחל במוצאי שבת, צריך להבדיל על הכוס עושים הבדלה על כוס הקידוש. וגם צריך להבדיל לומר את נוסח ההבדלה בתפלה בתפילת העמידה של ערבית לשלוש רגלים, שיאמר את נוסח ותודיענו כו', קודם לפני שמתחיל לומר ורתן לנו.

סימן תפז סעיף ח

יש מקומות נוהגין לגמור ההלל בציבור בברכה תחילה וסוף בליל ראשון של פסח אחר תפלת ערבית.

סימן תעג סעיף ו

אם יום טוב (-החג) חל במוצאי שבת, צריך לומר נוסח הבדלה לאחר הקידוש, בעודו אוחז את כוס הקידוש בידו. ואם יש לו נר יברך עליו קודם ההבדלה, לאחר הקידוש. ואחר ההבדלה יברך שהחיינו. נמצא סדר הברכות יקנה"ז.

אבל אין מברכין על הבשמים בכל מוצאי שבת ליו"ט, ביום טוב שאחר השבת אין מברכים על הבשמים, והטעם: לפי שמה שמברכין על הבשמים בכל מוצאי שבת, הוא כדי להשיב את הנפש, שהיא דואבת ליציאת הנפש השבת מחמת נשמה היתירה שנימלה ממנו, וביו"ט אין צריך לבשמים, מפני שתענוג יום טוב ושמחתו משיב את הנפש.

סימן תעג סעיף מט

כשחל פסח במוצאי שבת יש מדרקין לומר מן הפסחים ומן הובחים שהרי אין חגיגה נאכלת בלילה זה.

הלכות למעשה השייכות לסעיפים אלו

הכנה משבת לחג

ח, 3. את ההכנות לסדר, אפשר להתחיל מזמן צאת הכוכבים¹⁵.

ח, 4. נכון לומר לפני ההתעסקות בהכנות לליל הסדר אחר צאת הכוכבים "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".

הבערה מאש לאש

ח, 5. כל הדלקת אש ביום טוב, מותרת רק בדרך הדלקה מאש קיימת, מהנר שהודלק מערב שבת לצורך כך (ובמדת הצורך ניתן להדליק מהשכנים וכדומה שאצלם הושאר נר דולק).

הדלקת אש ע"י גוי

במקום ששכחו להדליק נר מערב יום שבת, מותר לומר לגוי להדליק נר, ולעשות את הבערה ממנו.

ח, 1. הלכה ברורה היא, שאין להכין מהשבת לצורך החג וליל הסדר כל הכנה מכל סוג שהוא (אפילו לא לסדר את השולחן).

הכנת שולחן הסדר, בבית ולסדרים ציבוריים

ח, 2. יש שהציעו לערוך בערב שבת את שולחן הסדר, ולכסותו במפת ניילון וכדומה, ואת סעודות השבת לערוך על שולחן אחר (כשולחן פלסטיק וכיוצא בזה).

המלצה זו היא ביתר שאת, במקומות בהם עורכים סדרים גדולים לקהל רב, שייכנו את אולם הסדר, ויביאו למקום הסדר את המצות וכל צרכי הסדר, לפני השבת.

15 הילקוט יוסף התיר בשעת הדחק להתחיל את ההכנות אחר השקיעה, בזמן בין השמשות.

הדלקת נר יום טוב

ח,6. לפני הקידוש, על הנשים להדליק נר של יום טוב, בהבערה מאש לאש. הברכה היא להדליק נר של יום טוב. למנהג חב"ד והאשכנזים, הנשים מברכות שהחיינו.

מנהג הספרדים: דעת המאמר מרדכי, הנשים מברכות שהחיינו בעת ההדלקה. דעת הילקוט יוסף: הנשים אינן מברכות שהחיינו בעת ההדלקה, אלא יוצאות ידי חובת ברכת שהחיינו בקידוש.

המתגורר בגפו, ידליק נרות יום טוב ויברך עליהם ברכת להדליק נר של יום טוב. לא יברך שהחיינו, מאחר שיברך תיכף בקידוש.

תפילת החג

ח,7. מתפללים ערבית של יום טוב בצאת השבת. בתפילת העמידה - תפילת שלוש רגלים, מוסיפים את נוסח ההבדלה בין שבת ליום טוב באמירת 'ותודיענו'.

ח,8. אחר תפילת העמידה אומרים הלל שלם בברכה, כן מנהג של עדות החסידים והספרדים, מלבד עדות אשכנזי שלא נהגו לומר הלל אחר התפילה בליל הפסח.

סדר הקידוש - יקנה"ז

ח,9. נוסח הקידוש כמופיע בהגדה, סדר הקידוש מברכים על היין, נוסח הקידוש, על הנר (בורא מאורי האש), נוסח ההבדלה, ברכת שהחיינו. שתיית הכוס בהסיבה, ככל דיני ליל הסדר בכל שנה.

ברכת מאורי האש וההבטה בנרות

ח,10. המנהג בעת הברכה על הנר 'מאורי האש': להביט בנרות שהאשה הדליקה.

דעת ההליכות שלמה: להדליק נר מיוחד לצורך הברכה. ברכת הבשמים

ח,11. אין מברכים על בשמים במוצאי שבת שהוא יום טוב (-חג)

שינוי בנוסח ברכת אשר גאלנו

ח,12. בנוסח הברכה שבסוף סדר מגיד, יש שנהגו לשנות במוצאי שבת ולומר 'ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים'¹⁶.

יש שנהגו לומר כנוסח הרגיל בכל שנה, גם בקביעות שנה זו.

¹⁶ מאחר שכשפסח חל במוצאי שבת, לא שחטו את קרבן חגיגה בשבת, ואכלו בליל הסדר רק מקרבן הפסח).

מעלת ערב פסח שחל בשבת

משיחת כ"ק אד"ש מלך המשיח

שינוי נוסח ברכת אשר גאלנו

א. מהחידושים בליל פסח שחל במוצאי שבת [כבשנה זו, שפסח חל בשבת, וליל יום טוב שני של גלויות הוא במוצאי שבת], השינוי בנוסח ברכת "אשר גאלנו" - שאומרים "ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים", ולא כפי שאומרים ברוב השנים (כשליל פסח חל בשאר ימות השבוע) "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים".

קרנן חגיגה וקרנן פסח, או קרנן פסח וקרנן חגיגה, תלוי בקביעות

החילוק בין שתי הנוסחאות תלוי בהקביעות דערב פסח (זמן הקרבת קרנן פסח): בערב פסח שחל בחול - מקריבים גם קרנן חגיגה, ובליל הפסח מקדימים אכילת קרנן חגיגה לאכילת הקרנן פסח כדי שיהא הפסח נאכל על השבוע, ולכן אומרים "ונאכל שם מן הזבחים (חגיגה, ואח"כ) ומן הפסחים".

מה-שאיין-כן בערב פסח שחל בשבת מקריבים רק קרנן פסח ולא קרנן חגיגה, שאין החגיגה דוחה את השבת ובאה רק למחרתו, ולכן אומרים במוצאי שבת "ונאכל שם מן הפסחים (ואח"כ) ומן הזבחים" (החגיגה שתבוא למחרתו).

הפסח נאכל על השבוע - חילוק בין כשחל במוצאי שבת, לחל בחול

ונמצא, שבהענין דאכילת הפסח על השבוע יש חילוק בין שבת לחול - שבערב פסח שחל בשבת לא נוגע כל כך שיהיה הפסח נאכל על השבוע כמו בערב פסח שחל בחול.

*

מה טעם הפסח צריך להאכל על השבוע?! שתהיה ניכרת אכילתו לשם מצוותו בלבד

ב. ולהבין זה יש להקדים תחילה ביאור הענין דאכילת הפסח על השבוע:

מהטעמים שהפסח נאכל על השבוע דוקא (דלא כבסעודת שבת שיש להשתדל ליכנס לשבת כשהוא **תאב לאכול** ויאכל סעודת שבת **לתיאבון**), כדי להראות שאכילת הפסח היא **לשם מצוה**, ולא לצורך הנאת הגוף. ועד כדי כך, **שלא מתחשבים כלל עם הגוף**, שאף שהגוף שבע ואינו חפץ לאכול עוד, מכל-מקום, אוכלים הפסח באותה חיות שאוכלים בשעה שתאבים לאכול, ויתירה מזה, שאכילת הפסח היא מתוך חיות ושמחה גדולה ביותר, כלשון הגמרא "כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא" (מעט - כזית, אכלו מקרנן הפסח (מחמת ריבוי הנמנים עליו), ומקול ההלל שנאמר אחריו בשמחה גדולה, היה נשמע כאילו גגות הבתים פוקעים).

*

בכל השנה עיקר העבודה עם הגוף בחג הפסח יציאה ממצרי הגוף

ג. וביאור הענין (שלילת ההתחשבות עם הגוף) בעבודת האדם:

אע"פ שעיקר העבודה היא בנוגע להגוף דוקא, וידע איניש בנפשי' שמצד הגוף ונפש הבהמית, נמצא במעמד ומצב שלא כדבעי [וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר ש"גם אם מתבונן בהתבוננות אלקית . . אינו פועל הזזה לצאת מרגילותו . . לצאת ממצרי הגוף ותאוותיו". ויתירה מזה, יתכן שלא התחיל כלל בעבודתו עם הגוף], מכל-מקום, אין לו להתחשב עם הגוף, כי אם, לעבוד עבודתו מתוך חיות ושמחה.

ובלשון רבינו הזקן בספר התניא: שאף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו . . מכל-מקום תיקר נפשו בעיניו, לשמוח בשמחתה יותר מהגוף הנבזה, שלא לערוב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף [וכמבואר במקום אחר, שאף ש"בכ"ה תקיעא בליבאי מסטרא דא", מכל-מקום, "חדוה תקיעא בליבאי מסטרא דא"], כלומר, במקום להיות עצב בעצבון הגוף, מוטב לשמוח

בהנשמה - "נשמה שנתת בי טהורה היא", ובפרט בהניצוץ בורא שמלוּבש בהנשמה.

וכפי שממשיך לבאר בתניא, ש"בח'נה זו היא בחינת יציאת מצרים (- ענינו של חג הפסח) שנאמר בה "כי ברח העם... מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין היה בתקפו בחלל השמאלי... רק מגמתם וחפצם היתה לצאת נפשם האלקית מגלות הסטרא-אחרא, היא טומאת מצרים כו'" (שבהיותם שם היו שקועים במ"ט שערי טומאה).

כלומר: החשבונות אודות מעמדו ומצבו של הגוף, זמנם במשך כל השנה כולה, מה-שאין-כן בפסח, "זמן חרותנו", ובלשון חז"ל "חירות ממלאך המות", הוא יצר-הרע, אין מקום לחשבונות אודות מעמדו ומצבו של הגוף, כמודגש גם באכילת הפסח על השובע, מבלי להתחשב עם הגוף.

*

הגילוי האלוקי של פסח - משיב את הנשמה

ד. ויש לומר, שהפירוש דהפסח נאכל על השובע הוא (לא רק בנוגע להשובע של הגוף, אלא) גם בנוגע להשובע של הנשמה:

אכילת הפסח היא גם כאשר הנשמה נמצאת במעמד ומצב של "שובע", כי, השובע של הנשמה הוא מצד בחינת הגילויים, ואילו ענינו של פסח הוא התגלות העצמות, ובלשון ההגדה: "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה", "הקב"ה כבודו ובעצמו", שקאי על מלכות דאין-סוף (בכבודו) ועצמות דאין-סוף (בעצמו) שלפני הצמצום (כפירוש כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע" ולכן, גם לאחר השובע של הנשמה, מצד בחינת הגילויים, ישנו הענין דאכילת הפסח, התגלות העצמות.

באכילת ה'כזית' נמשך גילוי עצמות אין סוף

ועל-פי-זה יש לבאר דברי הגמרא "כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא" -

על ידי אכילת כזית פסח ("כזיתא פסחא"), ובזמן הזה על-ידי אכילת כזית מצה (וכן כזית מרור) - "לוקחים" כביכול עצמות ומדות אין-סוף ברוך-הוא, כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר ש"עכשיו, על-ידי תורה

ומצוות שניתנו לנו, הנה גם בהמצה שקודם חצות מאיר לנו גם-כן גילוי מלך-מלכי-המלכים הקדוש-ברוך-הוא" (גילוי העצמות).

גילוי שלמעל מכל הכוחות

ומצד התגלות העצמות (שע"י "כזיתא פסחא") "פקע איגרא" (הגגין מתבקעים), שאפילו לזכית, מקיף הרחוק שאינו עשוי לפי מדת האדם [דלא כלבוש, מקיף הקרוב, שעשוי לפי מדת האדם, ובודאי לא כמזון שהוא פנימי], שקאי על המקיף דיחידה, אינו יכול לקלוט ולהכיל ("איינהאלטן") גילוי נעלה זה, עד כדי כך, שהגגין מתבקעים מפני עוצם הגילוי!

ומצד התגלות העצמות נעשית גם השמחה - "הלילא" - באופן שלמעלה ממדידה והגבלה (כהפירוש הפשוט ד"הלילא פקע איגרא", "לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים").

*

עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה

ה. ויש להוסיף בהפירוש דהפסח נאכל על השובע בנוגע להגוף והנשמה גם יחד - שגם כאשר נמצא במעמד ומצב ירוד שיש צורך בציווי והוראה שלא להתחשב עם הגוף (שובע הגוף), יכול וצריך להגיע למעמד ומצב הכי נעלה שלא יתחשב בהשובע של הנשמה.

וטעם הדבר - משום שענינו של פסח הוא דילוג, שלא בהדרגה כלל, ולכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו יכול וצריך לבוא לדרגה הכי נעלית בעבודה, עד למסירת-נפש, כבקיום הציווי דלקיחת השה - אלהיהם של מצרים - לקרבן פסח, שחיטתו ונתינת דמו על המשקוף ועל שתי המזוזות, מבלי להתפעל מהסכנה שבדבר.

לכאורה, יכול לעשות חשבון ולטעון: היתכן שתובעים ממנו עבודה שלמעלה מהשתלשלות? אם לעבודה דהשתלשלות אינו שייך - לעבודה שלמעלה מהשתלשלות על אחת כמה וכמה?! והמענה לזה - שזוהי עצת היצר, שכן, חשבון זה שייך לכל השנה כולה, אבל לא לפסח!

הקב"ה פותח דלתות ושערים לכל אחד בלא הגבלה

בפסח פותחין הדלת. וכיון שהקב"ה מצוה לבני"י לפתוח הדלת, בודאי שגם הוא בעצמו עושה כן [כדרשת חז"ל על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"] - שבפסח פותח הקב"ה את כל הדלתות וכל השערים לכל אחד ואחת מישראל. וכל אחד, בלי התחשב עם מעשיו במשך שנה שעברה, יכול אז להגיע למדרגות היותר נעלות, בדרך של פסיחה ודילוג, שלא בהדרגה כלל.

*

ידיעה זו, נותנת ליהודי כח לצאת מהגבלותיו כדי לדבוק בו ית'

ו. ובעומק יותר: נתבאר לעיל (ס"ה) שהגילוי דפסח הוא התגלות עצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא, ומצד התגלות העצמות לא מתחשבים בשום דבר, לא בהשגחה של הגוף, ולא בהשגחה של הנשמה, כיון שעצמותו ית' הוא למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית.

ובאותיות פשוטות: כשיהודי יודע שבפסח יכול להתקשר עם עצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא, שאינו מוגבל בשום דבר, למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית - אזי מתבטלים אצלו כל הענינים וכל החשבונות, ואין שום דבר גשמי או רוחני שיכול לבלבל אותו, כיון שכל רצונו הוא להתקשר עם עצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא.

הלימוד מהנהגתו של רבינו הזקן לכל אחד

ועל-דרך מה שכתוב "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ" וכמו שכתב הצמח-צדק אודות רבינו הזקן שהי' אומר בזה הלשון: "איך וויל זע גארניט, איך וויל ניט דיין גן-עדן, איך וויל ניט דיין עולם-הבא, איך וויל מערניט אז דין אליין" (אינני רוצה מאומה, אינני רוצה את הגן-עדן שלך, אינני רוצה את העולם הבא שלך, רוצה אני אך ורק אותך בעצמך) - שיש בזה גם *למדא*, לכל [שהרי כוונת הסיפור אינה כדי לפאר גודל מעלת דרגתו של רבינו הזקן], ששום דבר, גשמי או רוחני, לא צריך לבלבל, כיון שאינו רוצה דבר, לא עולם-הזה, ולא

עולם הבא, לא גן עדן התחתון ולא גן עדן העליון, כי אם, עצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא!

לא להבהל

"עולם'שע אידן" יבהלו לשמע דברים כאלה, ויטענו: יהודי שמקיים תומ"צ, מניח תפילין, לובש ציצית וכו', וגם מחדש חידושים בתורה - מה יכולים עוד לדרוש ממנו?!... אבל חסידים, שזכו להיות מקושרים אל הרבי, ועל ידו אל כל רבותינו נשיאינו עד לרבינו הזקן, למשה רבינו, ולעצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא - לא נוגע להם שום דבר, מלבד ההתקשרות עם עצמות ומהות אין-סוף ברוך-הוא!

*

לקב"ה נוגעת טובתו של היהודי

ז. האמת היא, שגם בהיותו במעמד ומצב ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ", רוצה הקב"ה בטובתו של היהודי, בעולם-הזה ובעולם-הבא, בגן-עדן-התחתון ובגן עדן העליון, ומשפיע לו כל טוב, גן עדן התחתון וגן עדן העליון, עולם הבא ועולם הזה, בני חיי ומזונא רויחא, למטה מעשרה טפחים.

מסירות נפש ללא תנאים

אלא, שהיהודי מצדו הוא אין לולהתנות את המסירות-נפש שלו בכך שהקב"ה יתן לו כל המצטרך לו, היינו, שהוא מוכן שלא לחפץ בשום דבר זולתו ית', "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" *בתנאי* שבשביל זה יתן לו הקב"ה גן עדן התחתון וגן עדן העליון, עולם הבא ועולם הזה. הוא מצדו צריך *להתמסר לגמרי* ("אוועקגעבן זיך אינגאנצן"), ללא שום תנאי, והקב"ה מצדו ישפיע לו *ממילא* כל המצטרך לו.

*

הגילוי האלוקי שבפסח, נותן את הכח לצאת מההגבלות

ח. והנה, אף שמצד התגלות העצמות שבפסח אין להתחשב עם מעמד ומצב הגוף, כמודגש ביצי"מ שנאמר בה "כי ברח העם" מפני שהרע נשאר בתקפו כו', מכל-מקום, תכלית הכוונה היא שתהי' העבודה עם הגוף דוקא, על-ידי בירור וזיכוך הגוף, "לקחת" ("מיט-נעמען") גם את הגוף, והשלימות בזה תהי' ה

לעתיד לבוא, "כשיעביר ה' את רוח הטומאה מן הארץ", ולכן לא תהיה הגאולה העתידה באופן ד"ברח העם", אלא כמו שכתוב "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו" (כמבואר בתניא).

כשנכנסים לפסח משבת, גם הגוף מוכן לעבודה הנעלית של פסח

ויש לומר, שמעין זה הוא בערב פסח שחל בשבת - שאז לא נוגע שיהיה הפסח נאכל על השובע, אלא אכילת הפסח יכולה להיות כשהוא תאב לאכול לתיאבון: אכילת שבת שונה מאכילת ימי החול - שגם הרעב שמצד הגוף הוא באופן נעלה יותר, שאין זה בשביל הנאת הגוף סתם, אלא זהו-ענין של מצוה, עונג שבת.

[כ"ק מו"ח אדמו"ר כותב בא' ממכתביו, שסיבת רעבון הגוף למאכל גשמי, היא, רעבון הנשמה לניצוץ האלקי המלוכש במאכל הגשמי, וכתוצאה מרעבון הנשמה להניצוץ האלקי נעשה רעבון הגוף למאכל הגשמי, כדי שעל-ידי אכילת המאכל תברר הנשמה את הניצוץ האלקי המלוכש בו]

ועפ"ז יש לבאר הטעם שבערב פסח שחל בשבת יכולה להיות אכילת הפסח לתיאבון (ולא נוגע שיהיה הפסח נאכל על השובע) - שאז יכולים לשתף באכילת הפסח גם את הגוף ("מ'נעמט-מיט אויך דעם גוף") שמתעלה למעמד ומצב נעלה יותר, מעין ודוגמת שלימות בירור וזיכוך הגוף בגאולה העתידה.

*

המצב הרוחני כשליל הסדר במוצאי שבת - הוא מעין המצב של לעתיד לבוא

ט. המורם מכל האמור לעיל, שלילה זה - ליל פסח שחל במוצאי שבת, שאומרים בו "ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים", כיון שלא נוגע שיהיה הפסח נאכל על השובע, שבזה מרומז מעין ודוגמת השלימות דבירור הגוף לעתיד לבוא (כנ"ל בארוכה) - מסוגל ביותר להארת הגילויים דלעתיד לבוא. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) יתן השם יתברך שבמהרה בימינו ובעגלא דידן יוליכנו הרבי לקראת משיח צדקנו.

לע"נ

הגאון החסיד

הרב יוסף יצחק ע"ה ווילשאנסקי

ת"נ'צ'ב'ה'